

УДК 658.018

Г. В. Строкович

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Резюме

В статті определены особенности функционирования института управления качеством. Представлены этапы его формирования.

Summary

The peculiarities of functioning of the quality management institution are determined. The stages of its formation are presented.

Ключові слова: інститут управління якістю, процес формування, функції.

В умовах збільшення рівня задоволення попиту, зростання конкуренції як на міждержавному, так і на внутрішньодержавному рівнях стає все більш актуальною проблема покращення функціонування інституту управління якістю, який сприятиме вдосконаленню існуючих формальних та неформальних регламентів взаємодії між юридичними та фізичними особами, а також у межах однієї юридичної особи.

Метою цієї статті є визначення особливостей функціонування інституту управління якістю. Методикою дослідження є системний аналіз та узагальнення, порівняння.

Проблеми визначення особливостей функціонування інститутів досліджувались безліччю закордонних і вітчизняних вчених [1–5].

Представники нової економічної теорії Д. Норт та Р. Коуз обґрунтували практичне значення інститутів щодо досягнення суттєвих позитивних змін в економічній та соціальній сферах [1; 3]. Тобто відсутність відповідних змін можлива у разі неефективного функціонування деяких інститутів, яке не враховує соціально-економічних особливостей країни.

Процес формування інститутів, тобто інституціалізація, передбачає поступову заміну інтуїтивної поведінки на більш регульовану, передбачувану як формальними, так і неформальними регламентами.

Все більшого значення набуває процес формування інституту управління якістю. Головними етапами цього процесу є:

- виникнення потреб у якісному здійсненні бізнес-процесів та виготовленні якісної продукції або наданні якісних послуг, задоволення яких вимагає спільних організованих дій як з боку держави, так і бізнес-середовища та соціуму в цілому;
- поступова поява в ході неупорядкованої соціальної взаємодії деяких норм і правил, що сприяють підвищенню якості;
- прийняття відповідних законодавчих актів, націлених на покращення управління якістю та застосування цих норм, встановлення санкцій щодо їх неналежного виконання;
- створення системи ієрархій, що охоплюють усіх членів інституту та регулюють взаємозв'язки між ними.

Процес функціонування економічних інститутів передбачає виконання ними деяких функцій. На думку Я. В. Кузьминова, К. А. Бендукідзе, М. М. Юдкевич, головними функціями інститутів є координація, кооперація, розподіл витрат і вигод [2]. З цим твердженням важко не погодитися. Найбільш важливою функцією, що виконує інститут управління якістю, є координація, яка здійснюється на національному рівні (макрорівень) за рахунок формування нормативно-правового забезпечення та державного регулювання, на галузевому та регіональному рівні (мезорівень) на засадах створення галузевого нормативно-правового забезпечення та регулювання, на рівні відокремлених господарських суб'єктів (мікрорівень) на основі розробки стандартів підприємств. Таким чином, у рамках реалізації цієї функції створюється відповідна інформаційно-комунікаційна структура, яка покликана координувати усіх потенційних учасників інституту управління якістю.

Не менш важливою функцією інституту управління якістю є кооперація, що передбачає співробітництво на макрорівні за рахунок постійного вдосконалення нормативно-правового забезпечення з урахуванням змін у відповідних міжнародних стандартах, на мезорівні на засадах удосконалення галузевого нормативно-правового забезпечення та регулювання у відповідності з техніко-технологічним

розвитком, на мікрорівні на основі узгодження стандартів підприємств потенційних контрагентів.

Наступною функцією інституту управління якістю є розподіл витрат і вигод. Інститут, забезпечивши прийняття конкретного рішення щодо управління якістю, тим самим закріплює нерівність або рівність між різними його учасниками. Наприклад, при внесенні змін до існуючих державних або галузевих стандартів підприємства з різним рівнем техніко-технологічного потенціалу витратять зовсім різні кошти на приведення продукції до відповідності цим стандартам.

Немаловажне значення має й питання того, в якому середовищі функціонує інститут управління якістю. Слід погодитися з думкою О. М. Ястремської, що «важливо створити атмосферу інституціональної прозорості, в якій «новонароджені» інститути змогли б функціонувати згідно з міжнародними нормами та національною специфікою, взаємодоповнюючи один одного, бути регуляторами і координаторами поведінки суб'єктів економічних та соціальних відносин» [5, с. 29]. Все це сприятиме збільшенню ефективності функціонування відповідних інститутів, але останнім часом збільшується рівень складності взаємодії між окремими господарськими суб'єктами та органами державної влади за рахунок здійснення деяких змін у законодавстві, особливо суттєво вплинуло прийняття нового Податкового кодексу, що сприятиме поширенню тінізації економіки. Крім того, цілі, які ставляться перед інститутом управління якістю, не повинні суперечити цілям інших інститутів та повинні трансформуватися у зв'язку зі змінами в оточуючому середовищі.

На процес функціонування інституту якості впливає безліч факторів. Головними з них є:

- трудові ресурси, які характеризуються результативністю праці, вмінням та навичками виконання певних функцій і використання інформаційних технологій, мотивованістю щодо впровадження інновацій та виконання функцій згідно з ієрархією, кваліфікаційною структурою зайнятого та незайнятого населення, рухом персоналу і т. ін.;
- виробничі ресурси, які характеризують рівень зносу основних засобів та ступінь їх оновлення, активність техніко-технологічної

інноваційної діяльності, особливо впровадження маловідходних, ресурсозберігаючих технологій і т. ін.;

- потенційні обсяги інвестування, які безпосередньо сприяють впровадженню нових технологій управління підприємствами, виробництва та просування продукції, підвищенню кваліфікації персоналу;

- фінансові ресурси, які характеризують співвідношення заощадження та споживання, рівень інфляції, рівень використання сучасних схем електронних платежів, активність здійснення угод на товарній та фондовій біржах, швидкість обігу фінансових ресурсів і т. ін.;

- природні ресурси, які є вичерпними та практично не відновлювальними, тому слід мінімізувати діяльність підприємств, які мають викиди від стаціонарних джерел забруднення, неефективно використовують водні ресурси, відводять зворотні води у поверхневі водні об'єкти й т. ін.;

- законодавчі ресурси, які сприяють збільшенню прозорості функціонування як органів влади, так і безпосередньо підприємств, забезпечують зниження рівня корупції та швидкість прийняття необхідних управлінських рішень, проходження узгоджень;

- інформаційні ресурси, які забезпечують захист авторського права, поширення подання звітності в електронній формі, збільшення електронних комунікацій, поступове зростання рівня глобалізації;

- інфраструктурні ресурси, що безпосередньо впливають на швидкість транспортування сировини, матеріалів, готової продукції, персоналу; якість паливно-енергетичних, водних ресурсів та ін.

Таким чином, функціонування інституту управління якістю передбачає координацію діяльності, кооперацію, розподіл витрат і вигод на макро-, мезо- та мікрорівнях. Головними факторами, які безпосередньо впливають на ефективність функціонування інституту якості, є трудовий, виробничий, інвестиційний, фінансовий, природний, законодавчий, інформаційний та інфраструктурний.

У подальших дослідженнях планується дослідити вплив зазначених факторів на ефективність функціонування інституту управління якістю.

Список літератури

1. Коуз Р. Природа фирмы / Р. Коуз ; пер. с англ. Б. Пинскера // Теория фирмы / сост. В. М. Гальперин. – СПб. : Экон. шк., 1995. – С. 11–32.
2. Кузьминов Я. В. Курс институциональной экономики: институты, сети, трансакционные издержки, контракты / Я. В. Кузьминов, К. А. Бендукидзе, М. М. Юдкевич. – М. : ГУ ВШЭ, 2006. – 444 с.
3. Норт Д. Понимание процесса экономических изменений / Д. Норт. – М. : ГУ ВШЭ, 2010. – 256 с. – (Экон. теория).
4. Строкович Г. В. Стратегічне управління якістю функціонування підприємств в системі координат розвитку регіону / Г. В. Строкович // Соціально-економічний розвиток регіонів: теорія, методика, практика, перспективи : кол. моногр. / під заг. ред. К. Ф. Ковальчука. – Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2011. – С. 217–228.
5. Ястремська О. М. Інвестиційна діяльність промислових підприємств: методологічні та методичні засади : моногр. / О. М. Ястремська. – 2-ге вид. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2004. – 488 с.